

Sygn. akt IV KKN 608/97

W Y R O K
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 stycznia 2002 r.

Sąd Najwyższy w Warszawie - Izba Karna na rozprawie w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN Stanisław Zabłocki
Sędziowie: SN Dorota Rysińska
SA del. do SN Rafał Malarski (spr.)
Protokolant: Piotr Wypych

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Krzysztofa Parchimowicza

po rozpoznaniu w dniu 3 stycznia 2002 r.

sprawy **Z. P. i P. M.**

skazanych z art. 94 § 2 uks

z powodu kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanych

od wyroku Sądu Wojewódzkiego w C.

z dnia 14 marca 1997 r., sygn. II Ka [...]

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w C.

z dnia 13 listopada 1996 r., sygn. IV K [...]

- I. uchyła zaskarżony wyrok i zmieniony nim wyrok Sądu Rejonowego w C. z dnia 13 listopada 1996 r. i uniewinnia Z. P. i P. M. od popełnienia zarzucanych im czynów;**
- II. obciąża kosztami procesu Skarb Państwa;**
- III. zwraca oskarżonym wniesione opłaty kasacyjne po 300 zł.**

U Z A S A D N I E N I E

Sąd Rejonowy w C. wyrokiem z dnia 13 listopada 1996 r. skazał na kary grzywny – Z. P. w wysokości 10 000 zł a P. M. w wysokości 6 000 zł za czyny określone w art. 94 § 2 uks, które polegały na tym, że poprzez nierzetelne prowadzenie księgi przychodów i rozchodów uszczuplili należne za rok 1992 podatki dochodowy od osób fizycznych – Z. P. o kwotę 58 027 zł a P. M. o kwotę 30 366 zł – i obrotowy o kwotę 957 zł.

W wyniku złożonej przez obrońcę apelacji Sąd Wojewódzki w C. w dniu 14 marca 1997 r., skorygował zaskarżony wyrok jedynie w części dotyczącej zastępczych kar pozbawienia wolności.

We wniesionej od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kasacji obrońca skazanych zarzucił: 1) obrazę prawa materialnego, mianowicie art. 94 § 2 uks w zw. z art. 4 uks, poprzez przyjęcie przez sąd drugiej instancji działania skazanych z zamiarem ewentualnym, mimo że sąd *a quo* przypisał im winę nieumyślną w postaci niedbalstwa; 2) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia mający wpływ na jego treść, polegający na uznaniu skazanych za winnych nierzetelnego prowadzenia księgi podatkowej, podczas gdy księgowość pozostawała w ręku zatrudnionego przez nich ekonomisty W. P.. W oparciu o tak zredagowane zarzuty skarżący wniósł: a) o zmianę wyroków

sądów obu instancji przez uniewinnienie oskarżonych od popełnienia zarzucanych im czynów, ewentualnie b) o uchylenie wyroków sądów obu instancji i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w C. do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację Prokurator Wojewódzki w C. wniósł o jej oddalenie. Prokurator Prokuratury Krajowej na rozprawie kasacyjnej złożył wniosek o uwzględnienie kasacji, domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja okazała się zasadna.

1. Treść zamieszczonego w części wstępnej kasacji zarzutu (chodzi o zarzut ujęty jako obraza prawa materialnego, mianowicie art. 94 § 2 uks w zw. z art. 4 uks) oraz odnoszący się do niego fragment uzasadnienia kasacji, w którym napisano, iż organ drugoinstancyjny uchybił zakazowi *reformationis in peius*, upoważniały Sąd Najwyższy do przyjęcia – zgodnie z regułą interpretacyjną wyrażoną w art. 118 § 1 kpk, w myśl której znaczenie czynności procesowej ocenia się według treści złożonego oświadczenia – że skarżący w istocie postawił sądowi odwoławczemu zarzut naruszenia art. 383 § 1 kpk z 1969 r.

W pełni trafnie autor kasacji wskazał, iż według Sądu Rejonowego w C. - Z. P. i P. M. dopuścili się uszczuplenia podatków (dochodowego od osób fizycznych i obrotowego) z winy nieumyślnej w postaci niedbalstwa. Warto w tym miejscu przytoczyć *in extenso* stanowisko sądu pierwszej instancji: „zebrany w sprawie materiał dowodowy wskazuje na winę oskarżonych, polegającą na niedbalstwie” (s. 4 uzasadnienia, k. 135).

Pogląd sądu odwoławczego, jakoby posłużenie się przez sąd *a quo* terminem „niedbalstwo” było efektem jedynie pewnej „niezręczności”, nie

wytrzymuje krytyki. Po pierwsze – takie podejście musiałoby prowadzić do wniosku, iż sąd pierwszej instancji użył określonego zwrotu prawniczego nie zdając sobie sprawy z jego znaczenia. Byłoby to przypuszczenie najzupełniej dowolne. Można z całą pewnością przyjąć, iż sąd ten traktował „niedbalstwo” jako jedną z postaci winy nieumyślnej, o której mowa w art. 7 § 2 kk z 1969 r. (sprawca nie przewidywał możliwości popełnienia czynu zabronionego, choć powinien i mógł przewidzieć). Po drugie – motywacyjna część wyroku sądu rejonowego nie zawiera ani jednego sformułowania, które wskazywałoby, że Z. P. i P. M. obejmowali znamiona przedmiotowej strony czynu z art. 94 § 2 uks choćby zamiarem ewentualnym. Wymowne jest poczynione przez sąd *a quo* ustalenie, że po przejściu w 1993 r. na tzw. pełną księgowość nie stwierdzono jakichkolwiek nieprawidłowości w prowadzeniu ksiąg rachunkowych.

Wyrażenie przez Sąd Wojewódzki w C. zapatrywania, że oskarżeni przewidywali możliwość popełnienia czynu określonego w art. 94 § 2 uks i na to się godzili, stanowiło zatem jaskrawe złamanie obowiązującego w polskim prawie karnym procesowym zakazu *reformationis in peius*. Art. 383 § 1 kpk z 1969 r. jednoznacznie stanowił, że sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego tylko wtedy, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy, i tylko w granicach środka odwoławczego. Związek między stwierdzonym uchybieniem procesowym a treścią zaskarżonego wyroku jest oczywisty i stąd koniecznym stało się uchylenie tegoż orzeczenia.

2. Dokonane przez sąd pierwszej instancji ustalenie, że oskarżeni działali nieumyślnie (w postaci niedbalstwa), wykluczało możliwość przypisania im przestępstwa skarbowego określonego w art. 94 § 2 uks, które popełnione być mogło tylko z winy umyślnej. Materialnoprawną zasadę subiektywizmu, zgodnie z którą odpowiedzialność karna zachodziła w razie popełnienia przestępstwa skarbowego z winy umyślnej, chyba że przepis szczególny

przewidywał także odpowiedzialność karną w razie popełnienia przestępstwa skarbowego z winy nieumyślnej, statuował art. 4 uks.

Nie ulega więc kwestii, że Sąd Rejonowy w C. dopuścił się szczególnie poważnego naruszenia prawa materialnego. Skazał oskarżonych za nieumyślne popełnienie czynu, którego karalność warunkowana była istnieniem winy umyślnej.

W tej sytuacji, gdy rażące naruszenie prawa przez sąd odwoławczy łączyło się ściśle z orzeczeniem pierwszoinstancyjnym (owa rażąca obraza prawa przez sąd *ad qeum* była „zakotwiczona” w wyroku sądu rejonowego). niezbędnym stało się uchylenie nie tylko zaskarżonego wyroku, ale i poprzedzającego go wyroku sądu *a quo*.

3. Wobec obowiązywania tzw. pośredniego zakazu *reformationis in peius*, według którego w razie przekazania sprawy do ponownego rozpoznania wolno w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze niż uchylone tylko wtedy, gdy orzeczenie to byłoby zaskarżone na niekorzyść oskarżonego, zgola nieracjonalnym postąpieniem byłoby przekazanie *in concreto* sprawy sądowi pierwszej instancji w ramach tzw. orzeczenia następczego do ponownego rozpoznania. W świetle art. 443 kpk, którego zakres jest zdecydowanie szerszy od obowiązującego poprzednio przepisu art. 408 kpk z 1969 r. (dawne uregulowanie ograniczało omawiany zakaz wyłącznie do kary), Sąd Rejonowy w C. nie mógłby po prostu wydać innego rozstrzygnięcia niż uniewinniającego.

Skoro zatem uwzględnienie tzw. pośredniego zakazu *reformationis in peius* musiałoby doprowadzić w realiach konkretnej sprawy do wydania w ponownym postępowaniu wyroku uniewinniającego, to zaistniała podstawa do skorzystania z wyjątkowej możliwości przewidzianej w art. 537 § 2 kpk i uniewinnienia na etapie postępowania kasacyjnego obu oskarżonych od popełnienia zarzucanych im czynów.

4. Tylko na marginesie celowe wydaje się zaznaczenie, że poza zasięgiem rozważań Sądu Najwyższego pozostał zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, jako że skarżący nie kwestionował sposobu ich dokonania. Tego rodzaju zarzut nie stanowił pod rządami dawnej ustawy karnoprocesowej (art. 463a § 1 kpk z 1969 r.) i nie stanowi obecnie (art. 523 § 1 kpk) podstawy kasacji.

5. Uniewinnienie oskarżonych sprawiło, że kosztami procesu za całe postępowanie obciążono Skarb Państwa (art. 632 pkt 2 kpk). Wobec uwzględnienia kasacji zwrócono oskarżonym uiszczone przez nich opłaty (art. 527 § 4 kpk).

Przewodniczący: SSN (Stanisław Zabłocki)

Sędziowie: SSN (Dorota Rysińska)

SA del. do SN (Rafał Malarski)

aw

f/ak